

Nagy Gergő:

A sérelemdíj és felelősségbiztosítás viszonyának egyes kérdései

A 2014. március 15-én hatályba lépő új Polgári Törvénykönyv a jelenleg hatályos kódexhez képest alapvető újítással él a személyiségi jogi jogsértések vagyoni jellegű jogkövetkezményei terén: a sérelemdíj a személyiségi jogok megsértésének szankciójaként felváltja a nem vagyoni kártérítést. Jelentős változásról van szó, ami ugyanakkor megoldandó kérdéseket vet fel az egyes kapcsolódó felelősségi viszonyok, így a felelősségbiztosítások terén is.

I. A sérelemdíj megjelenése az új Polgári Törvénykönyvben

A sérelemdíj intézménye koncepcionális változtatásként jelenik meg a kódexben, amely egyaránt érinti a kártérítési jog és személyiségi jogvédelem területét: míg korábban a személyiségi jogok megsértésének szankciójaként nem vagyoni kártérítés volt igényelhető, a 2013. évi V. törvény (a továbbiakban: új Ptk.) 2:52. § (1) bekezdése alapján akit személyiségi jogában megsértenek, sérelemdíjat követelhet az őt ért nem vagyoni *sérelemért*. A törvény miniszteri indokolása szerint a sérelemdíj a **személyiségi jogok megsértésének vagyoni elégtétellel történő közvetett kompenzációja** és egyben **magánjogi büntetése**, a törvény erre tekintettel veszi ki a kártérítési jog területéről, és helyezi el a személyiségi jogok megsértése esetén alkalmazandó szankciók között.¹

A változtatás jogalkalmazási szempontból azt jelenti, hogy kártérítés megállapítására a továbbiakban kizárólag vagyoni károk esetén nyílik lehetősége a bíróságnak, ugyanakkor **megszűnik a nem vagyoni kártérítés jogintézménye**. Bár az új Ptk. 2:52. § (2) bekezdése szerint a sérelemdíj fizetésére kötelezés feltételeire a kártérítési felelősség szabályait kell alkalmazni, a törvény ugyanezen a helyen azt is kimondja, hogy **a sérelemdíjra való jogosultsághoz a jogsértés tényén kívül további hátrány bekövetkeztének bizonyítása nem szükséges**, a 2:52. § (3) bekezdése szerinti **sérelemdíj mértékét a bíróság az eset körülményeire** – különösen a jogsértés súlyára, ismétlődő jellegére, a felróhatóság mértékére, a jogsértésnek a sértettre és környezetére gyakorolt hatására – **tekintettel, egy összegben** határozza meg.

Bár magyarországi bevezetését egyes sajtótermékek [példátlan](#) változásként aposztrofálták, a sérelemdíj intézménye nem tekinthető előzmény nélkülinek. Ahogy azt a Kúria mb. tanácselnök bírāja, **Molnár Ambrus** tanulmányában kifejti, a nem vagyoni kártérítés és a sérelemdíj az elvi összefüggések szintjén nem szakíthatók el egymástól, mert egymással szoros, dinamikus és történeti kapcsolatban állnak, ily módon a nem vagyoni kártérítés a sérelemdíjnak nem az antitezise, hanem annak evolúciós előzménye, kifejlődésének egy korábbi lépcsőfoka.² Az elvi összefüggést egyébként maga a kódex miniszteri indokolása sem cáfolja kifejezetten, azonban – érthető módon – elsősorban a sérelemdíj bevezetésében rejlő előnyöket hangsúlyozza abban a tekintetben, hogy a sérelemdíj az elméleti és dogmatikai tisztánlátás előmozdítása mellett hatékonyabb

védelmet biztosít a személyiségi jogaiban sértett számára³ azáltal, hogy kizárólag a jogsértést kell majd bizonyítani, egekben a bíróság mérlegelése kap szerepet.

II. Sérelemdíj és felelősségbiztosítás

Amellett, hogy a sérelemdíj bevezetése már eddig is komoly vitákat váltott ki a magyar jogirodalomban⁴, Molnár Ambrus tanulmányában arra is rámutat, hogy a jogintézmény megjelenése a jogalkalmazás számára is megoldandó kérdéseket vet fel. Ilyen szempontból érzékeny terület a **felelősségbiztosítás** jogintézménye is. Ahogy Molnár megjegyzi, az új Ptk. 6:470. § (1) bekezdése tulajdonképpen megegyezik a jelenleg hatályos Ptk. 559. § (1) bekezdésének szövegével. Eszerint felelősségbiztosítási szerződés alapján a biztosított követelheti, hogy a biztosító a szerződésben megállapított módon és mértékben mentesítse őt olyan *kár* megtérítése alól, amelyért jogszabály szerint felelős. A problémát az jelenti, hogy a különböző tárgyú felelősségbiztosítási törvények ma hatályos állapotukban a Ptk. szerinti kárfogalmat veszik alapul, így a biztosítók nem vagyoni károkért fennálló felelősségét is előírják, **az új Ptk.-val azonban a sérelemdíj mint az immateriális hátrány jogkövetkezménye kikerül a kárfogalom keretei közül, egyben kikerül a felelősségbiztosítási fedezet alól is.**⁵ Mindez 2014. március 15-ét követően azt eredményezné, hogy a károsult a sérelemdíj-követelés alapjául szolgáló személyiségi jogsérelem esetén nem hivatkozhatna olyan jogszabályi rendelkezésre, amely alapján az őt ért joghátrány kompenzációja felelősségbiztosítás körében kérhető.

Ez a **joghézag** jelenleg fennáll többek között a **kötelező gépjármű-felelősségbiztosítás**ról szóló 2009. évi LXII. törvény (a továbbiakban: Kgfb. tv.), illetve az ügyvédekről szóló 1998. évi XI. törvénynek (a továbbiakban: Ütv.) az **ügyvéd anyagi felelőssége, illetve kötelező felelősségbiztosítás**akapcsán is, a Kgfb. tv. és az Ütv. jelenlegi formájukban ugyanis kizárólag „károk” megtérítését írják elő, **sérelemdíj fizetésére azonban nem nyújtanak jogalapot.**⁶

A visszas jogi helyzet feloldására egyrészt alkalmas lehetne az a **megoldás**, hogy **az adott szerződő felek** a felelősségbiztosítási szerződésben rendelkeznek a sérelemdíj iránti igényekről, tehát a szerződés részévé teszik a személyiségi jogi jellegű jogsértésekért fennálló felelősséget is. Figyelemreméltó, hogy a biztosítási piac szereplői milyen felkészülten reagáltak a szabályozás elkésettségére. A kötelező gépjármű-felelősségbiztosítások megújítása időszakának közeledtével a biztosítók a fentiek szerint módosították a felelősségbiztosítási szerződések tartalmát, és hasonló a helyzet az ügyvédi felelősségbiztosítások piacán is, ahol egyes biztosítótársaságok már most azzal kampányolnak, hogy az általuk kínált felelősségbiztosítás kiterjed a személyiségi jogi igények megtérítésére is.

A jogalkotó ugyanakkor a **vonatkozó jogszabályok módosításával** maga is megteremtheti a sérelemdíjra kötelezés anyagi jogi feltételeit. Álláspontom szerint ez utóbbi megoldás egyeztethető össze jobban mind a jogállamiság és a jogbiztonság, mind pedig a kötelező felelősségbiztosításokhoz kötődő kockázatközösségi rendszer kiszámíthatósága, stabilitása gondolatával, melyeket az Alkotmánybíróság több határozatában is kiemelt fontosságúnak minősített.⁷ Ennek vezérgondolata, hogy a

kötelező felelősségbiztosítás – ilyen mind a gépjármű-, mind az ügyvédi felelősségbiztosítás – rendszerét megfelelő garanciákkal kell létrehozni és működtetni annak érdekében, hogy a kockázatközösségben a tagok alapos okkal számíthassanak arra, hogy az okozott károk megtérítése nem közvetlenül rájuk, hanem a kockázatközösség tagjainak összességére, tehát közvetlenül a velük szerződött biztosítóra hárul.

III. Egy törvényjavaslat margójára

Talán hasonló megfontolások, illetve bizonyosan az új Ptk.-nak az egyes kapcsolódó törvényekkel való összhangjának megteremtése érdekében 2013. október 22-én a közigazgatási és igazságügyi miniszter olyan **törvényjavaslatot** nyújtott be az Országgyűlésnek, amely a kötelező felelősségbiztosítások kapcsán megteremti a sérelemdíj követelésének jogalapját.

Figyelemreméltó, hogy a javaslat nem ugyanazzal a módszerrel kezeli az egyes felelősségbiztosítási konstrukciókat: míg ugyanis például a Kgfb. tv. esetében magát a „kár” és a „kártérítés” fogalmát terjeszti ki a sérelemdíj fizetés alapjául szolgáló jogsérelemre, illetve a sérelemdíjra, addig az Ütv.-t akként módosítja, hogy az ügyvéd a tevékenysége körében okozott személyiségi jogsértés miatt járó sérelemdíj fizetésére is köteles, amelyre a kötelező ügyvédi felelősségbiztosítás fedezetet nyújt.⁸ Ez utóbbihoz hasonló megoldást választ a törvényjavaslat például az orvosi felelősségbiztosítások terén is.⁹ Erre tekintettel, míg ügyvédi vagy orvosi felelősségbiztosítás esetén elvileg nem lesz kizárt, hogy a biztosított több biztosítóval is szerződjön, külön a vagyoni károk és külön a személyiségi jogsértések esetére fennálló felelősségbiztosításra, addig gépjármű-felelősségbiztosítás esetén erre már ez ideig sem volt lehetőség a Kgfb. tv. 10. §-ában meghatározott kétszeres biztosítás tilalma szerint, és ezt a kárfogalom törvényjavaslat szerinti egységessége a jövőben is kizárja. A javaslat által alkalmazott **eltérő módszer** a szerződéskötési gyakorlatra való lehetséges befolyása mellett a jogalkalmazás számára sem feltétlenül problémamentes.

Mindezek mellett, bár a hivatkozott törvényjavaslat kétségtelenül az új Ptk. és a különböző típusú kötelező felelősségbiztosítások közötti összhang megteremtése irányába mutat, az továbbra sem egyértelmű, hogy a jogszabály-módosítás feloldja-e a fent tárgyalt ellentmondásokat. A javaslat ilyen formában ugyanis **kizárólag a kötelező felelősségbiztosítások terén próbál meg „rendet tenni”**, az új Ptk. szerint viszont *általában* a felelősségbiztosítás kizárólag a vagyoni károkra nyújthat fedezetet. Mindez azt jelenti, hogy amennyiben valaki önkéntesen köt felelősségbiztosítási szerződést, az a személyiségi jogi jogsértéssel okozott károkra az általános szabályok szerint a továbbiakban nem terjed ki. Kétséges, hogy a kodifikációt és a jogalkotót az a szándék vezette volna, hogy kizárja a felelősségbiztosítás fedezeti köréből az immateriális jogsérelemeket. És bár igaz, hogy az egyes szerződő felek az általános felelősségbiztosítási szabályoktól ebben a körben el is térhetnek, mégis talán célszerűbb lenne magában az új Ptk.-ban úgy rendelkezni, hogy a felelősségbiztosítás a vagyoni károk mellett a személyiségi jogsérelemre is vagyoni fedezetet nyújt. Egy ilyen megoldás szükségtelenné tenné az egyes felelősségbiztosítási vonatkozású törvények egyenkénti módosítását, így **erősebb koherenciát** biztosítana a felelősségbiztosításra

vonatkozó szabályrendszer területén is. Nem mellesleg ez hatna a sérelemdíj bevezetése és a felelősségbiztosítás közötti megfelelő **összhang** megteremtése irányába is.

Jegyzetek:

1. Miniszteri indokolás (forrás: Complex Jogtár)
2. Dr. Molnár Ambrus: *A sérelemdíj elméleti és gyakorlati kérdései*. Kúriai Döntések – Bírósági Határozatok, 2013/7. szám, 744-745.o.
3. Miniszteri indokolás (forrás: Complex Jogtár)
4. ld. pl. [Petrik Ferenc](#): *A nem vagyoni kár megtérítése védelmében*. Polgári Jogi Kodifikáció, 2003/1. szám.; Sárközy Tamás: *Fordulat a magyar kártérítési jogban*. Magyar Jog, 2013/9. szám. 537.o.
5. Dr. Molnár Ambrus: *i.m.* 748. o.
6. Kgyb. tv. 4. § (1) bek., Ütv. 10. (1)-(2) bek.
7. ld. pl. 9/1992. (I. 30.) AB hat. ABH 1992, 59, 65.; 47/2003. (X. 27.) AB hat., ABH 2003, 525, 535.; 33/2005. (IX. 29.) AB hat., ABH 2005, 352, 358.); 83/2011. (XI.10.) AB hat., ABH 991, 1001.
8. T/12824. sz. törvényjavaslat „Egyes törvényeknek az új Polgári Törvénykönyv hatálybalépésével összefüggő módosításáról” 99. § (1) bek., 168. § (1) bek., (4) bek.
9. T/12824. sz. törvényjavaslat 8. § (21) bek. c) pont